

Evecon OÜ ja Enery Estonia OÜ tuuleparkide KOV EP asukoha eelvaliku otsuse eelnõule ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandele täiendaval avalikustamisel esitatud ettepanekute koondtabel

Sisukord

1. MTÜ Kotkaklubi (<i>kirjas mainitud kaart AK-märkega</i>)	2
2. Eraisik I.S.	3
3. MTÜ Keskkonnasõbralik Lügänuuse ja eraisik I.T.	4
4. Eraisik E.K.	15

1. MTÜ Kotkaklubi (kirjas mainitud kaart AK-märkega)

Kirja nr ja kuupäev: 15.12.2025 nr 6-1/33-204

Ettepaneku sisu	Lüganuse vallavalitsuse seisukoht
Saadame ettepanekud Evecon OÜ ja Enery Estonia OÜ tuuleparkide kohaliku omavalitsuse eriplaaneeringu KMH ja planeeringulahenduse kohta¹, sest tuulikuala nr 3 (Varja-Voorepera) asub merikotka pesa lähedal (EELISE elupaik KLO9133783). Kotkaklubi ei ole olnud planeeringu koostamisse kaasatud, mistõttu ei olnud meil infot planeeringulahenduse ja KMH avaliku väljapaneku kohta. Palume meie seisukohad kaasata planeeringule antud arvamuste hulka, neile vastata ja kaasata MTÜ Kotkaklubi planeeringu läbiviimise järgmistes etappides.	Teadmiseks võetud.
Varja merikotka pesa juures planeeritakse tuulikuid tsoon 1 sisse, mis on 2 km raadius ümber pesa - see on vastuolus Maismaalinnustiku analüüsiga (EOÜ ja Kotkaklubi²). Tuulikuala nr 3 tuulikupositsioonid nr 1-6 asuvad merikotka tsoon 1-s ehk pesast 2 km raadiuses. Lähimad tuulikud asub pesast u 780, 1030 ja 1040 meetri kaugusel (vt kaart järgmisel leheküljel). Valitud planeeringulahenduse puhul on selge ja kindel veendumus, et alal nr 3 asuvad tuulikud nr 1-6 kahjustavad Varja merikotkast ja tema elupaiga kasutamist, mistõttu elupaik tuulepargi rajamisel sisuliselt hävib. KMHs on esitatud lk 152 järeldus ala nr 3 kohta: „Kuna merikotkad üldjuhul tuuleparke ei väldi, siis muutub kokkupõrkerisk tuuleparkide rajamisega väga kõrgeks“. Tegemist ei ole ebatüüpilise või jätkusuutmatu pesakohaga, nagu KMHs väidetakse. Tegemist on Eestis tüüpilise merikotka pesakohaga, sest veerand merikotka pesadest asub lageraielankidel säilikpuudel, ja pesa asub merest 6,5 km kaugusel, mis on samuti tavapärane kaugus rannikust. Varja pesapaik on pikaajaliselt kestlik ja püsiv, kui pesast 2 km raadiusesse ei rajata tuuleparke või 1 km raadiusesse muud taristut, ega häirita kotkaste pesitsemist (esimene pesapuu raiuti ebaseaduslikult 2024. aastal). Keskkonnaameti tinglik kooskõlastus³ KMH-le ei ole sisuliselt objektiivne ja õiguslikult korrektne, sest praeguse tuuleparkide planeerimise praktika alusel lubatakse tuulikuid tsoon 1 sisse ehitada ainult	Ettepanekuga ei arvestata. Puudub vaidlus, et kavandatav tegevus avaldab merikotkale olulist ebasoodsat mõju. EnKS § 32¹⁴ kohaselt saab ülekaaluka avaliku huviga taastuvenergia projektide tegevusloa andmisel rakendada hüvitusmeetmeid, kui kaitsealusele liigile või looduslikult esinevale linnuliigile ei ole võimalik täielikult kahju leevendada. Antud tegevusluba antakse vaid tingimusel, et tegevusel puuduvad rahuldavad alternatiivid ning tegevusega kaasnev kahju kaitsealustele looma- ja taimeliikidele ning looduslikele linnuliikidele ei halvenda liigi seisundit ega takista liigi soodsa seisundi saavutamist. KSH-s on jõutud tulemuseni, et suure tõenäosusega pesitsuskoht muutub arendustegevuse elluviimisel merikotkale ebasobivaks,

¹ [Evecon OÜ ja Enery Estonia OÜ tuulepargid - Lüganuse vald](#)

² [Üle-eestiline maismaalinnustiku analüüs | Keskkonnaportaal](#)

³ https://www.lyganuse.ee/documents/18275789/41791630/09_Lisa+14.+KOVEP_koosk%C3%B5lastuste_ja_arvamuste_koondtabel.pdf/09ddc8eb-b8ef-4c63-b268-ea991f3b4bfa

korraliku eriuuringu ja negatiivse mõju puudumise tõendamise (või selle leevendamise) järel. KMH sellisele järeldusele ei jõua, vaid nendib negatiivse mõju olemasolu merikotkale, mida ei saa valitud meetmetega piisavalt leevendada ja soovitab tekkiva mõju hüvitada. Keskkonnamõjude hindamise põhiloomika on teha parim tuulikute asukohavalik, mis tähendab negatiivse mõju esinemise korral kõigepealt mõju vältimist (tuulikuid konkreetsetesse asukohta ei rajata), seejärel mõjude leevendamist ja alles teadliku kahjustamise järel mõjude hüvitamist, aga teadlik kahjustamine peab olema väga veenvalt põhjendatud. Merikotkas on I kaitsekategooriasse kuuluv liik, kelle elupaika ja isendeid ei tohi teadlikult kahjustada (Looduskaitseseadus). Üksik tuulepark ei ole „ülekaaluka avaliku huviga“ objekt, nagu KMHs ja Keskkonnaameti vastuskirjas märgitakse. Ülekaalukaks avalikuks huviks saab pidada ainult taastuvenergia arendamist kogu Eestis, mille pikaajalisi eesmärke hiljuti vähendati. Planeeritavaid tuuleparkide alasid on Eestis kuni paarisajast asukohas (Keskkonnaagentuuri ülevaade tuuleplaneeringutest⁴) ja kõikide planeeritavate tuuleparkide väljaheitamine ei ole vajalik ega põhjendatud. Suure negatiivse keskkonnamõjuga tuuleparkide rajamisele on olemas alternatiivid kohtades, kus tuulepark ei kahjusta kotkaste vt kõrge kaitseväärtusega liikide või elupaikade seisundit. Näiteks käesoleva planeeringu raames soovitakse ehitada 33 tuulikut, millest 6 tk asuvad merikotka pesa juures (MLA tsoon 1-s) ehk KMH raames sobiv alternatiiv on suure negatiivse mõju tõttu kuue tuuliku rajamisest loobuda. Alal nr 3 tegi alternatiivide mittekaalumise kohta kriitikat ka Keskkonnaamet oma vastuskirjas. Ettepanek: Mitte planeerida ja ehitada Evecon OÜ ja Enery Estonia OÜ tuuleparkide kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu alal nr 3 (Varja-Voorepera) merikotka pesa juurde tuulikuid nr 1-6, sest nendel tuulikutel on tugev negatiivne keskkonnamõju.	rahuldavate alternatiivide puudumise tõttu ei ole mõju merikotkale leevendatav ning tuuleenergia tootmine maismaal on ülekaaluka avaliku huviga, siis tegi KSH ettepaneku mõju merikotkale kompenseerida. Vastab tõele, Keskkonnaamet on oma 03.12.2025 kirjas nr 6-5/25/10002-14, 30.10.2025 kirjas nr 6-5/25/10002-12 ning 12.01.2026 kirjas nr 6-5/25/10002-19 väljendanud seisukohta, et alaga 3 seondult on taastuvenergeetika ülekaaluka avaliku huvi eeldus Keskkonnaameti hinnangul paikapidav, kuid seda eelkõige kumulatiivselt koos ala 3 ümbruskonnas töös olevate teiste tuuleparkide arendustega, mitte eraldiseisvalt. Samas toimub EnKS § 32¹¹ lg 4 kohane lõplik kaalumine, sh alternatiivide puudumise hindamine ja hüvitusmeetmete määramine, tegevusloa etapis (EnKS § 32¹⁴ kohase menetluse raames), kus Keskkonnaamet hindab lõplikult alternatiivide olemasolu, lähtudes sellel ajahetkel olemasolevatest juhistest ja teadaolevatest asjaoludest.
---	--

2. Erasisik I.S.

Kirja nr ja kuupäev: 19.12.2024 nr 6-1/33-206

Ettepaneku sisu	Lüganuse vallavalitsuse seisukoht
-----------------	-----------------------------------

⁴ [Tuuleenergeetika võimsus Eestis | Keskkonnaportaal](#)

Palun lõpetada uute tuuleparkide eriplaneeringu menetlus Lügänu vallas, sest elektrituulikute negatiivne mõju loodusliku keskkonna ilmele on üldteada ja üldtunnustatud ning selle kirjeldamiseks kasutatakse mõistet "visuaalne reostus". Ligi 300 meetri kõrgused rajatised muudavad maastikku ulatuslikult ja pikaajaliselt ning see on täiesti legitiimne põhjus planeeringu algatamisest keeldumiseks. Täpselt samale seisukohale on asunud ka Tallinna Halduskohtus oma kohtuotsuses nr 3-23-2034. Lisaks toob antud lahendis kohus välja ka asjaolu, et vähemalt käesoleval ajal ei püstitata suurele tuulikutele neist lähtuvate negatiivsete mõjude tõttu reeglina lähemale kui kaks kilomeetrit näiteks elamuid (või neid eil lubata olemasolevatele elamutele lähemale paigutada). Lügänu valla eriplaneeringuga soovitakse tuulikud püsti panna aga juba 700meetrit elumajadest. Meie majast hakkaksid tuulikud olema 920 meetrit. Kusjuures me ostime oma maja oma perele aastaid tagasi heas usus, et saame siin Koljala külas rahulikult igapäevaselt elada ja tegeleda nii turismi kui majutusettevõtlusega (luua turismitalu ja pakkuda ka rekreatsiooni nii sise- kui välituristidele), kuid seoses tuulikute rajamisega tekitatakse meile otsene varaline kahju, sest kes see ikka soovib tulla puhkama Tallinna Teletorni suuruste tuulikute all, mis toodavad tervisele ohtlikku infraheli ja valgusreostust ning muudavad ka maastikuvaated inetuks. Lisaks tekitatakse nende suurte tuulikute rajamisega suur kahju nii meie pereliikmete tervisele kui ka meie tulevasele ettevõtlusele ning ka juba seni tehtud investeeringutele. Mul on küsimus: kes maksab kinni meie pere tervise, senised investeeringud turismitalu rajamiseks ja tulevikus saamata jäänud ettevõtlustulu? Sümbolne talumistasu ja lubatav mõningane tasuta või soodsam elekter ei ole seda potentsiaalset ja hoomamatu suurusega kahju, mis tekib meie perele ja ettevõtlusele, kuidagi väärt. Ka on valla eriplaneering vastuolus valla üldplaneeringuga, sest üldplaneeringuga kaitstakse meie valla loodust, kuid eriplaneering ja sellega rajatavad tuulikud aitavad kahjuks loodust hävitada. Tuletan meelde, et Lügänu vallas asub kokku 423 kaitstavat loodusobjekti, mille seas on: 1 rahvuspark; 4 loodus- ja maastiku kaitseala, 3 kaitstavat parki ja 3 puistut; 5 üksikobjekti (rändrahnud ja puud); 14 kaitsealuse liigi püsielupaika; 393 kaitsealuse liigi leiukohta.	Täname arvamuse eest! Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et Eesti seadusandluses pole eluhoonete ja tuulikute vahelist miinimumkaugust sätestatud, mistõttu on vastav vahemaa iga planeeringu puhul kohaliku omavalitsuse otsustada. Täiendavalt juhime tähelepanu, et keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) käigus hinnati põhjalikult tuulikupargi mõju (loodus)keskkonnale ja inimesele, sealhulgas müra, visuaalset mõju ja varjutamisega kaasnevaid häiringuid. Mõju hindamisel lähtuti asjakohastest teadusuuringutest, normtasemetest ning juhendmaterjalidest. Planeeringute raames tuleb tagada vastavus kehtivatele õigusaktidele ning juhendmaterjalidele. Olulise negatiivse mõju vältimiseks nähti KSH kohaselt ette leevendusmeetmete rakendamine. Näiteks külad ja kinnistud, millele avaldub tuulepargi rajamisega mõõdukast kõrgem visuaalne mõju, nähakse KSH aruande kohaselt leevendusmeetmena ette lisahaljastuse rajamise kohustus. Leevendusmeetmeid seati näiteks ka looduskeskkonna ja kultuurimälestiste kaitseks ning müranormide täitmiseks. Kohaliku omavalitsuse eriplaneering on planeerimiseaduse tähenduses hierarhiliselt üldplaneeringust kõrgemal, mistõttu eriplaneeringus sätestatud tingimused kantakse vastava omavalitsuse üldplaneeringusse.
--	--

3. MTÜ Keskkonnasõbralik Lügänu ja eraisik I.T.

Kirjade nr ja kuupäev: 05.01.2026 nr 6-1/33-207 ja 6-1/33-208

Ettepaneku sisu	Lüganuse vallavalitsuse seisukoht
1. Evecon OÜ ja Enery Estonia OÜ esindajad on 04.06.2025 Äripäevas avaldanud, et Lüganuse valda on plaanis rajada nii tuulepargid kui ka päikesepark, seega tuleb selguse mõttes neid käsitleda ühise menetlusena.	Täname arvamuse eest. Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele nr 102⁵ kuulub olulise ruumilise mõjuga ehitiste (edaspidi ORME) nimekirja tuulepark, mis koosneb üle 30 meetristest tuulikutest. PlanS § 95 lg 1 kohaselt koostatakse ORME püstitamiseks kohaliku omavalitsuse eriplaneering (KOV EP), kui ORME asukoht ei ole üldplaneeringus määratud. Päikesepark eelnimetatud ORME nimekirja ei kuulu, mistõttu eriplaneeringu läbiviimine päikesepargi planeerimiseks pole tarvilik. Päikesepargi planeerimine viiakse enamjaolt läbi projekteerimistingimuste taotlemise või vajadusel detailplaneeringu menetluse kaudu. Seetõttu ei ole hetkel alust päikesepargi ja tuulepargi menetluste ühildamiseks.
2. Kõiki Lüganuse valda planeeritavate tuuliku- ja hübriidparkide detailplaneeringuid ja eriplaneeringuid tuleb menetleda ühe kogumina koos olemasolevate ja ehitusloa menetluses olevate tuulikutega, modelleerides ja hinnates nende omavahelist koosmõju, et planeeringute ulatus oleks nii vallale kui ka avalikkusele selge. Mõjude hindamine ainult koos juba tegutsevate tuulikuparkidega ei anna piisavat ülevaadet tulevasest võimalikust mõjust Lüganuse valla elukeskkonnale.	Ettepanekuga ei arvestata menetluste liitmise osas, kuid nõustume, et planeeringute puhul tuleb arvestada koosmõjudega. Selgitame, et kõigi Lüganuse valda planeeritavate tuuliku- ja hübriidparkide planeeringute menetluse viis (kõik arendused kogumina või iga arendus eraldi) on vallavolikogu otsustuspädevuses. Käesoleval juhul on tuuleparkide planeeringumenetlused algatatud vastavalt Lüganuse Vallavalitsusele laekunud planeeringute algatamise taotluste ajalisele järjekorrale. Lüganuse vallas menetletavad tuuleparkide planeeringud on erinevas menetlusesjärgus, mitmetes tuuleparke kavandatavates planeeringutes pole tänaseks päevaks tuulikupositsioonid veel selgunud ning need pole ka ametiasutustega kooskõlastatud. Käesoleva eriplaneeringu KSH koostamisel võeti arvesse koosmõjusid lähtuvalt vallavalitsuse seisukohast, et kui mõni piirkonna tuuleparkide planeering jõuab käesoleva planeeringu menetlemise ajal fikseeritud lahenduseni (nt planeeringu vastuvõtmiseni (DP) ja/või kooskõlastatud ja avalikustatud (EP)), tuleb käesoleva planeeringu koosmõjuga arvestada ning vajadusel planeerin-

⁵ Vabariigi Valitsuse määrus 01.10.2015 nr 102 „Olulise ruumilise mõjuga ehitiste nimekiri”

	gulahendust või planeeringus toodud tingimusi täpsustada. Seetõttu hinnati kumulatiivseid mõjusid nende arendustega, mis on tänaseks realiseerunud, kui-võrd ükski teine algatatud planeering ei ole tänaseni jõudnud fikseeritud lahenduseni.
3. Tuleb määratleda, kui suur saab olla tuulikute arv Lügänuise vallas.	Ettepanekuga ei arvestata. Käesolev planeering on algatatud kindlatele eelvalikualadele ning seetõttu ei keskendu kogu Lügänuise valla territooriumil tuulikute planeerimisele ning tingimuste seadmisele. Tuulikute arv kujuneb erinevate ruumiliste piirangute, normide ja tingimuste koostoimel.
4. Tuleb lisada ettepanekute ja seisukohtade koondtabelisse 10.07.25 Lügänuise Vallavalitsusele saadetud 232 allkirjaga rahvaalgatus, mis sisaldab viit nõudmist Evecon OÜ ja Energy Estonia OÜ tuuleparkide eriplaneeringu menetluse kohta. Ei saa ignoreerida niivõrd suure hulga kohalike elanike seisukohti.	Ettepanekuga ei arvestata. Lügänuise Vallavalitsus on rahvaalgatust menetlenud lähtudes kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest. Lügänuise Vallavalitsus on oma 11.08.2025 kirjaga nr 6-1/33-165 rahvaalgatuse algatajat ja rahvaalgatuse platvormi teavitanud, et rahvaalgatust ei võeta menetlusse, kuna algatus ei vasta kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 32 lõigete 1 ja 2 kohaselt algatusele esitatavatele nõuetele.
5. Läbipaistva menetluse tagamiseks tuleb avalikustada Evecon OÜ ja Energy Estonia OÜ tuuleparkide eriplaneeringuga seotud avalike koosolekute protokollid. Koosolekud toimusid 25.02.2025 Sonda Rahvamajas, Lügänuise Rahvamajas ja Kiviõli Kunstide Koolis, samuti 15.12.2025 ja 16.12.2025 Kiviõli Kunstide Koolis, Lügänuise Rahvamajas ja Sonda Rahvamajas, kuid nende koosolekute protokollid pole valla kodulehel leitavad.	Ettepanekuga arvestatakse. Avalike arutelude protokollid lisatakse kodulehele.
6. Ettepanekute ja seisukohtade tabelisse lisada sisulised ammendavad vastused, mida ja millistel kaalutlustel ettepanekutega tehakse. Selgitus „võetakse teadmiseks“ ei anna vastust, mida ettepanekuga tegelikult tehakse.	Selgitame, et tabelites on antud vastus „võetud teadmiseks“ sellistele märkustele või seisukohtadele, mis käsitlevad nt järgmiste etappide tegevusi (ehitusluba etapp) või milles on väljendatud arvamust tuulepargi planeeringu kohta ilma, et oleks esitatud ettepanekuid planeeringulahenduse muutmiseks.
7. Lügänuise Vallavalitsuse poolt tuleb kaasata omapoolseid eksperte, et saada koostatud KSH eelnõule valdkonna ekspertide ekspertiisid.	Selgitame, et planeerimisprotsessiga, sh uuringute koostamisega ja dokumentatsiooniga on seotud sõltumatud eksperdid, kelle hinnangud ja otsused on avalikud.
8. Lisaks päevasele visuaalsele mõjule tuleb hinnata ka tuulikuparkide öiste märgutulede vilkumise mõju.	Ettepanekuga arvestatakse, KSH aruannet täiendati valgusreostuse hinnanguga.

9. Vajalik on koostada tuulikuparkide visuaalsed fotomontaažid nii päevasest kui öisest olukorrast nii, et visualiseeringul oleksid vaadeldavad linnulennult Evecon OÜ ja Energy Estonia OÜ tuulikupargid koos teiste juba olemasolevate ja Lüganuse valda planeeritavate tuulikuparkidega, et saada piisav ülevaade tulevasest visuaalsest mõjust Lüganuse valla elukeskkonnale. Vaatepunktideks võiksid olla lisaks olemasolevatele näiteks Liimala/Kõrkküla lõuna suunas, Matka küla 360 kraadi, Kalmeistri küla 360 kraadi, Kestla küla 360 kraadi.	Ettepanekuga ei arvestata. Juhime tähelepanu, et käesoleva eriplaneeringu KSH aruande dokumendis on fotomontaažid esitletud ptk 3.1.6, kus on hinnatud tuulepargi rajamisega kaasnev visuaalne mõju. Fotomontaažid on koostatud realistlikutele kõige suurema potentsiaalse visuaalse mõjuga olukordadele, ehk päevavalguses pilvitu ilmaga, inimsilma kõrguselt. Visuaalse mõju hindamisel on aluseks võetud inimese tavapärane tajukogemus ning igapäevases kasutuses olevad vaatepunktid. Linnulennult vaated ja 360-kraadised panoraamvaated ei kajasta inimese tegelikku ruumikogemust ning nende kasutamine ei ole KSH eesmärkide seisukohalt põhjendatud. Samuti ei ole võimalik koondada ühele visualiseeringule kõiki olemasolevaid ja erinevates planeerimisstaadiumites olevaid tuuleparke, kuna mitmete kavandatavate arenduste tuulikupositsioonide asukohad ja kavandatavate tuulikute parameetrid ei ole käesolevaks hetkeks selgunud. Selliste visualiseeringute koostamine võiks anda ebatäpse või eksitava ettekujutuse võimalikust tulevasest olukorrast. Eeltoodust tulenevalt leitakse, et KSH aruandes esitatud visuaalse mõju hinnang ja fotomontaažid on piisavad ning täiendavate visualiseeringute koostamine ei ole põhjendatud.
10. Tuleb koostada ja KSH-le lisada tuulikuparkide keskkonnanähtingute ja sotsiaal-majanduslike mõjude uuring, samuti vaimse ja füüsilise tervise mõju-uuring, mis sisaldaks ka Lüganuse valla elanike hinnanguid heaolu ja stressitaseme võimalike muutuste kohta planeeritavate tuulikuparkide kontekstis. Samuti analüüsida võimalikku mõju valla kasvavatele ja stabiilse rahvaarvuga asulatele.	Ettepanekuga ei arvestata. KSH aruande koostamisel ja hinnangute andmisel on kasutatud mitmeid erinevaid uuringuid, mis käsitlevad tuuleparkidega seotud mõjusid. Uuringutes toodud järelduste põhjal on antud ka leevendusmeetmed olulise negatiivse mõju vältimiseks ning häiringute leevendamiseks. Valla rahvastiku arengutrende käsitletakse valla kehtivas arengukavas, mis ühtlasi arvestab ka tuuleparkide rajamisega. Arengukavas esitatud rahvastikuprognoosid ja ruumilised valikud moodustavad aluse kavandatavate tuuleparkide paiknemisele, tulenevalt sellest ei ole täiendava eraldiseisva analüüsi koostamist käesolevas etapis kavandatud.

11. Soovime mõiste „kõrgetasemeline keskkonnakaitse“ lahtikirjutamist, praegu jääb selle täpne sisu arusaamatuks.	Ettepanekuga ei arvestata. KSH aruandes viidatakse mõiste „kõrgetasemeline keskkonnakaitse“ puhul keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 31¹ lg-le 2, mille kohaselt on keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk muuhulgas kõrgetasemeline keskkonnakaitse tagamine.
12. Käsitleda tuleb ka alamalternatiivide mõjusid, praegu on alamalternatiivid ainult mainitud.	Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et KSH käigus oli töös alamalternatiiv 1A, mis oli ka sisendiks loodusuuringutele. Kuna loodusuuringute ja esialgse müra hindamise tulemusena selgus, et alternatiivi 1A ei ole oluliste negatiivsete mõjude tõttu võimalik ellu viia, siis loobuti ülejäänud valdkondades alternatiiv 1A mõjude hindamisest ning töötati välja alternatiiv 1B, mille puhul oli võimalik olulised negatiivsed mõjud vältida. Kuna väljatöötatud alternatiiv 1B on ainuke töö käigus leitud alternatiiv, mida on võimalik realselt ellu viia, siis keskenduti KSH-s alternatiiviga 1B kaasnivate mõjude hindamisele. Vastav selgitus on KSH aruandes ka olemas.
13. Mõjude hindamisel tuleb teha kohaliku olukorra mõjuhinnaang, mitte võtta mujalt analoogseid olukordi ja kanda neid Lügänuuse valla konteksti.	Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et käesoleva eriplaneeringu keskkonnamõjude strateegilise hindamise käigus on hinnatud mõju Lügänuuse valla kontekstis. Siiski on asjakohane välja tuua ka analoogiaid, nt tuua näiteid seadusest tulenevate nõuete rakendamise kohta, mis peaksid toimima terves riigis samadel alustel.
14. Kuna planeeritakse kuni 300 meetri kõrguseid tuulikuid, siis müra modelleerimine tuleb koostada lisaks 200 meetri kõrgustele tuulikutele ka 300 meetri kõrguste tuulikute kohta.	Ettepanekuga ei arvestata. Müra leviku modelleerimisel lähtuti planeeringus lubatuga võrreldes väiksemast torni kõrgusest, kuna arvutuslikult esineb maapinna lähedal mõnevõrra suurem müratase just madalama torni korral (kuna müra tekkkoht on maapinnale lähemal), kuigi planeeringuga kavandatakse kuni 300 m kogukõrgusega (laba tipu kõrgus) tuulikuid. Kuna käsitletakse just halvemat olukorda (madalam torn), siis ei anna kõrgema tuuliku modelleerimine olulist lisainfot. Samas ei esine arvutuslikult suurt erinevust ka mitmekümne meetrise torni kõrguse muutmise ning müra leviku arvutustulemuste vahel, erinevused nt 0,5...1 km kaugusel tuulikute test on siiski väikesed ehk suurusjärgus 0,1...0,2 dB. Lisaks võib välja tuua, et ehitusloa menetluse raames tuleb müra levikut uuesti modelleerida, lähtudes juba lõplikest tuuliku parameetritest.

15. KSH punktis 3.1.1.2 pole piisavalt analüüsitud mõjusid kõigi tuulikute piirkonda jäävate majutuasutuste, matkaradade ja muude turismiobjektide atraktiivsusele. Üldse pole käsitletud mõjusid kohalikele loomakasvatusega tegelevatele põllumajandusettevõtetele, mõju koduloomadele ja põllumajandusloomadele.	Ettepanekuga ei arvestata. KSH programmis määratleti mõju valdkonnad, mida KSH-s tuleb täpsemalt hinnata. KSH programmis toodi välja, et KSH lähtub põhimõttest, et hinnata ja võimalusel leevendada tuleb planeeritud tegevuse elluviimisega kaasnevat olulist ebasoodsat mõju. Nii määratleti KSH programmis, et sotsiaalseid häiringuid saab (objektiivselt) lugeda olulisteks ebasoodsateks (keskkonna)mõjudeks eelkõige siis, kui need ületavad tervise kaitseks kehtestatud piirmäärasid ja -norme. Selgitame, et põllumajandusettevõtete territooriumitel kehtivad üldjuhul töökeskonna nõuded, mis nt müra osas on tunduvalt leebemad, kui elamualadele kehtivad normid. Seega saab järeldada, et kui tuulepargi rajamisele rakendatakse piiranguid elamutest lähtuvalt, siis ei esine ka olulist negatiivset mõju põllumajandusettevõtetele ja -loomadele. Mõju turismiobjektide atraktiivsusele on hinnatud, sh toodud välja, et tuulikute kavandamine võib visuaalse ja maastikumõju kaudu mõjutada asutuste küllastavust. Samas sõltub mõju lokaalselt erinevatest teguritest – nt Liimala teenused on suunatud mere ja ranna kasutusele ning antud suunas vaated ja maastik ei muutu. Mõjude hindamise tulemusena tegi KSH ettepaneku analüüsida Koljala külas paikneva puhkemaja täiendava haljastuse vajadust.
16. Leiame, et enne uute tuulikuteparkide rajamist tuleb Eestis uurida infraheli mõju sagedusvahemikus 0-10 Hz ja madalsagedusliku müra modelleerimist tuleb teostada tuulikutest kaugemal kui 1 km. Kuigi KSH-s tunnistatakse maailmas tehtud infraheli mõjuuuringute tulemusi, mis näitavad, et intensiivne infraheli mõjutab inimese vegetatiivset närvisüsteemi, tuues kaasa mitmesuguseid häireid, nagu hirm, keskendumishäired, väsimus, uimasus, iiveldus, kaaluhäired/isutus, peavalu, pole selle mõju antud juhul hinnatud. Milliste uuringute alusel väidetakse, et tuulikuteparkide infrahelil inimestele mõju ei ole? Eestis on juba piisavalt mastaapseid tuulikuteparkide, mis evivad ka infrahelimõjusid. KSH-s tõdetakse samuti, et tuulikust kaugemale liikudes võib tunda, et kaugemale kostub pigem madalama sagedusega müraspekter, kuigi tuuliku juures ei ole madalama sagedusega komponent sedavõrd domineeriv. Ei tohi muuta kohalikke elanikke tuulikuteparkide „katsejänesteks“.	Ettepanekuga ei arvestata. Mõju hindamisel on lähtutud asjakohastest nõuetest ja juhendmaterjalidest, mis on koostatud paljude erinevate teadusartiklite põhjal. Sealhulgas on juhendmaterjalide koostamisel analüüsitud paljude erinevate teadusuuringute asjakohasust (nt uuringuks kasutatud meetodika sobivus, uuringu järelduste seotus uuringu sisuga jne) ning teiste riikide praktikat. Planeeringu mõju hindamise raames lähtuti eelkõige 2025. a Kliimaministeeriumi poolt avaldatud tuuleparkide keskkonnamõju hindamise juhendist (Tuuleparkide keskkonnamõju hindamise juhend. Müra, vibratsioon, varjutamine. https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2025-03/Tuuleparkide%20keskkonnam%C3%B5ju%20hindamise%20juhend.pdf), milles on muu hulgas analüüsitud teiste riikide kogemust, samuti infraheli võimalikku mõju. Uuringute põhijäreldus on see, et kuigi tuulikud tekitavad ka infraheli (sarnaselt paljudele muudele tööstuslikele objektidele või tehnoseadmetele) on peamine häiringute põhjus siiski kuuldav müra.

	Sarnasele järeldusele on jõutud ka 2025. a Tartu Ülikooli poolt koostatud tuulikute tervisemõju alases ülevaateuuringus, milles on toodud ka infraheli võimaliku mõju põhjalik analüüs (Tuulikute tervisemõjud: süstemaatiline ülevaade viimasel viieteistkümnel aastal eelretsenseeritavates teadusajakirjades avaldatud uuringutest, https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2025-09/%C3%9Clevaateuuringu%20I%20etapp%20%28tuulepar-gid%29.pdf). Lisaks võib välja tuua, et viimastel aastatel valminud Eesti suurimates tuuleparkides (Saarde valla tuulepark, Sopi-Tootsi tuulepark) teostatud müra mõõtmised on näidanud, et müra normtasemed (sh madalsagedusliku müra puhul) on tagatud ning kõige normilähedasem on siiski just müra kuuldav osa. Ühtlasi tuleb ka mõista, et normtasemete tagamine ei tähenda, et tuuliku ei ole kuulda (sama põhimõtet rakendatakse ka teist tüüpi müraallikate nt liikluse müra korral).
17. Mürauuringust puuduvad tuulepargialade tegeliku mürafooni mõõtmised, modelleerimata on tuuleparkide müra kumulatiivsed koosmõjud olemasoleva mürafooni ja teiste planeeritavate tuuleparkidega. Müraspekter muutub allikast kaugenedes madalamaks ja levib ka siseruumidesse, mida tuleb hindamisel arvesse võtta (KSH lk. 40).	Ettepanekuga ei arvestata. Planeeringu mõju hindamise raames lähtuti 2025. a Kliimaministeeriumi poolt avaldatud tuuleparkide keskkonnamõju hindamise juhendist. KSH aruandes on modelleeritud kavandatavate tuulikute müra koosmõju olemasolevate tuulikutega. Taustamüra eelnev monitoorimine ei ole KSH kohustuslik osa. Kumulatiivseid mõjusid on KSH-s käsitletud ulatuses, mis on planeerimisetapis võimalik ja põhjendatud. Erineva iseloomuga müraallikate (nt liiklus, tööstus, kaevandamine) summeerimine ei ole meetoodiliselt korrektne, kuna neile kehtivad erinevad normtasemed ja hindamispõhimõtted. Võimalikku müra kumulatiivse mõju temaatikat täpsustatakse KSH aruandes. Piirkonnas asuvate teiste tuuleparkide käimasolevate planeeringutega ei ole käesoleva aruande koostamisel detailselt arvestatud, kuna käimasolevad planeeringud ei ole veel jõudnud etappi, mille korral oleks teada konkreetne lahen-dus ning planeeritavate tegevuste (tuulikute rajamine) realiseeritavus. Juhul, kui mõni piirkonna tuuleparkide planeering jõuab käesoleva planeeringu menetle-mise ajal fikseeritud lahenduseni (nt planeeringu vastuvõtmiseni (DP) ja/või kooskõlastatud ja avalikustatud (EP)), tuleb käesoleva planeeringu puhul võimalik

	liku müra koosmõjuga arvestada ning vajadusel planeeringulahendust või planeeringus toodud tingimusi täpsustada, tagamaks asjakohaste müraalaste nõuete täitmine ka koosmõju esinemise korral.
18. Teeme vallale ettepaneku tellida põhjalik mürauuring tuuleparkide mõju kohta ümberkaudsetele asulatele, mis käsitleks tuulesuundi ja -kiirust, rütmilist heli, heli levikut päeval ja öösel. Tuleb modelleerida müra kumulatiivsed mõjud koos teiste planeeritavate tuuleparkidega. Lisaks välja tuua, mida tehakse siis, kui koosmõju tõttu müranõuded ei ole täidetud.	Ettepanekuga nõustutakse osaliselt. Juhul, kui mõni piirkonna tuuleparkide planeering jõuab fikseeritud lahenduseni (nt planeeringu vastuvõtmiseni (DP) ja/või kooskõlastatud ja avalikustatud (EP)), tuleb järgnevate planeeringute menetlemise puhul võimaliku müra koosmõjuga arvestada ning vajadusel planeeringulahendust või planeeringus toodud tingimusi täpsustada, tagamaks asjakohaste müraalaste nõuete täitmine ka koosmõju esinemise korral. Normtasemete ületamise korral tuleb välja selgitada normtasest ületav tuulepark (või üksiktuulikud) ning nõuda olukorra viimist normtasemele vastavaks (nt tööaja- või töörežiimi piirangute rakendamise teel). Seda saab ja tuleb teha kohaliku omavalitsuse ja Terviseameti koostöös.
19. Erinevate kõrgustega tuulikute võrdlev müra-analüüs tuleb teha juba KSH käigus, mitte ehitusloa menetlemise etapis	Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et KSH aruandes on koostatud müra analüüs käsitleb nn halvimat stsenaariumit, mil avaldub kõige olulisem negatiivne mõju. Seetõttu ei ole põhjendatud erinevate kõrguste müraanalüüside teostamine. Ehitusloa taotlemise etapis leiab aset konkreetsetele tuuliku mudelitele keskenduvate tingimuste täpsustamine.
20. Varjutamise mõju tuleb modelleerida kumulatiivselt koos teiste samasse piirkonda planeeritavate tuulikuparkidega, et saada piisav ülevaade tulevasest võimalikust mõjust.	Ettepanekuga ei arvestata. Piirkonnas asuvate teiste tuuleparkide käimasolevate planeeringutega ei ole käesoleva aruande koostamisel detailselt arvestatud, kuna käimasolevad planeeringud ei ole veel jõudnud etappi, mille korral oleks teada konkreetne lahendus ning planeeritavate tegevuste (tuulikute rajamine) realiseeritavus. Juhul, kui mõni piirkonna tuuleparkide planeering jõuab käesoleva planeeringu menetlemise ajal fikseeritud lahenduseni (nt planeeringu vastuvõtmiseni (DP) ja/või kooskõlastatud ja avalikustatud (EP)), tuleb käesoleva planeeringu puhul võimaliku varjutamise koosmõjuga arvestada ning vajadusel planeeringulahendust või planeeringus toodud tingimusi täpsustada, tagamaks asjakohaste varjutamise nõuete täitmine ka koosmõju esinemise korral.

21. Väärtuslike maastike puhul tuleb hinnata, millise tuulikute arvu, kõrguse ja kauguse juures on nende visuaalne mõju talutav ja millisel juhul kujuneb välja väärtuslike maastike visuaalne reostamine maastiku kohal domineerivate tuugenitega. Soovime, et vald kaasab hindamisse volitatud maastikuarhitekt-eksperdi.	Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et eriplaneeringu raames on koostatud kavandatavate tuulikute mõju analüüs väärtuslikele maastikele, mille on viinud läbi maastikuarhitekt (Ots, K (2025) „Evecon OÜ ja Enery Estonia OÜ tuuleparkide mõju Lüganuse väärtuslikele maastikele“). Analüüsi lisa 1 on välja toodud metoodika, mida on analüüsi koostamisel arvesse võetud maastikumuutuse hindamisel (sh tuulikute kaugus, maastiku kompleksus jt tegurid). Palume tutvuda uuringuga : https://www.lyganuse.ee/documents/18275789/41791630/07_Lisa+11.+Evecon+O%C3%9C%20ja+Enery+Estonia+O%C3%9C%20tuuleparkide+m%C3%B5ju+L%C3%BCga-nuse+valla+v%C3%A4%C3%A4rtuslikele+maastikele.pdf/1d009e3c-1315-4c4b-bcdc-dd6fd5c09a47 Kuna mõju hindamine väärtuslikele maastikele on tuginenud läbiviidud uurin-gule ja seega maastikuarhitekti ekspertarvamusele, ei ole täiendavalt maas-tikuarhitekti kaasamine KSH koostamisse olnud vajalik.
22. Kuna arheoloogiatundlikud alad on enamasti ka matkajate/külastajate seisuko-halt atraktiivsed, siis tuleb hinnata atraktiivsuse mõju muutust (visuaalse ja mürareostuse lisandumine) seoses lähedusse rajatavate tuulikuparkidega alale 2B ja ka alale 3 (Alulinna lähedus).	Ettepanekuga arvestatakse osaliselt. Selgitame, et arheoloogiatundlikud alad on üldplaneeringuga määratud alad, kus võib maapõues leiduda veel leidmata arheoloogilisi leide. Kuna tegemist on võimaliku arheoloogiapärandiga, mille asukoht ei ole teada ning mis ka välisel vaatlusel maa-ala kasutajale silma ei paista, siis tegemist ei ole otseselt turismi-või külastusväärtusega aladega ning seega ei ole kohane hinnata nende atrak-tiivsuse muutust. Nõustume samas, et arheoloogiatundlikud alad võivad kattuda väärtuslike maastike või kultuuriväärtuslike objektidega, millel on tuvastatud puhke- ja rek-reatsiooniväärtus (nt kultuurimälestistest Alulinn). Kultuuripärandi objektidele avalduvat visuaalset mõju on analüüsitud KSH ptk 3.1.5.2, antud peatükki täien-datakse Alulinna käsitlesega. Kuna Alulinna piirkond ei ole valla üldplaneeringuga puhkealaks määratud, ei ra-kendu alale ka puhkeala juhtotstarbe müra normtasemed. Informatiivselt võib välja tuua, et maatulundusmaal paikneva Alulinna piirkonnas jääb müratase ca 40-45 dB vahemikku, mis vastab virgestusalade päevasele rangeimale müra normtasemele ehk tööstusmüra sihtväärtusele, seega on ala jätkuvalt kasutatav

	ka puhkamise otstarbel. Ühtlasi tuleb välja tuua, et vastavalt keskkonnaministri 16.12.2016 määrusele nr 71 ei rakendata müra normtasemeid aladel, kus puudub püsiv asustus (küll aga rakendatakse nõudeid juhul, kui ala on määratud müratundlikuks alaks üldplaneeringuga). KSH aruannet seetõttu antud valdkonnas ei täiendata.
23. KSH-s lk 185 on kirjutatud: kuna pole selge, mis ulatuses hetkel menetlusjärgus olevaid tuuleparke üldse realiseerida saab, siis seega antud hindamine nendega arvestama ei pea. Eelkirjeldatud käsitle alusel KSH-s ei ole keskkonna häiringuid ja mõjusid tegelikult hinnatud ja kuulub ümbertegemisele.	Ettepanekuga ei arvestata. Kuivõrd Lüganuse vallas menetletavad tuuleparkide planeeringud on erinevas menetlusjärgus, siis kõikide tuuleplaneeringute koosmõju hindamine pole menetluslikult otstarbekas. Mitmetes tuuleparke kavandatavates planeeringutes pole tänaseks päevaks tuulikupositsioonid veel selgunud ning need pole ka ametiasutustega jt kaastavatega kooskõlastatud. Seetõttu on vallavalitsus seisukohal, et kui mõni piirkonna tuuleparkide planeering jõuab käesoleva planeeringu menetlemise ajal fikseeritud lahenduseni (nt planeeringu vastuvõtmiseni (DP) ja/või kooskõlastatud ja avalikustatud (EP)), tuleb käesoleva planeeringu koosmõjuga arvestada ning vajadusel planeeringulahendust või planeeringus toodud tingimusi täpsustada.
24. KSH-s lk 98 tuuakse välja, et üksikmajapidamistele avalduvat mõju hinnatakse, kui need asuvad kriitiliselt lähedal tuulikule(tele) või on ümbritsetud tuulikute. Mõiste „kriitiliselt lähedal tuuliku(tele)“ vajab täpset lahtikirjutamist.	Täname märkuse eest, ettepanekuga arvestatakse. Täpsustame, et „kriitiliselt lähedal“ majapidamisteks on liigitatud olukorrad, kus tuulepargi rajamisega kaasnev visuaalne mõju on hinnatud mõõdukast kõrgemaks ning on ette nähtud leevendusmeetmete rakendamine. Antud täpsustus lisatakse KSH aruande dokumenti.
25. Kuna tuulikupargi ala 1 kattub Kiviõli Keemiatööstuse OÜ mäeeraldiste ja teenindusmaa laiendusalaadega, siis võib juhtuda, et tuulikute vundamendiaukude rajamisel avatakse graptoliitargilliidi ehk diktüoneemaargilliidi kiht. Kuidas välditakse põhjavee- ja õhu reostust? Selgitada välja ohualad ja nendesse piirkondadesse tuulikuid planeerida ja ehitada ei tohi.	Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et graptoliitargilliidi ehk diktüoneemaargilliidi kiht paikneb antud piirkonnas u 40 m sügavusel ja nii sügavate vundamendiaukude rajamist ei kavandata.
26. Kuidas kavatseb vald kaitsta oma elanike elutingimusi ja heaolu negatiivsete mõjude eest? Sealhulgas, kui mõju leevendada ei saa, siis mis on võimalikud lahendused? Mõjusid ei saa leevendada lihtsalt rahaline kompensatsioon.	Selgitame, et Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse järgi on keskkonnamõju vahetu või kaudne mõju keskkonnale, inimese tervisele ja heaolule, kultuuripärandile või varale. KSH-s on nimetatud mõjusid hinnatud. Käesoleva eriplaneeringu keskkonna strateegilise hindamise aruandes on seatud olulise negatiivse mõju vältimiseks leevendusmeetmed (tuulikute tööaegade piiramine, täiendava haljastuse lisamine jm) mistõttu tuulepargi rajamisega kaasnevad mõjud pole leevendatud pelgalt rahalise kompensatsiooniga.

27. Alal 3 paikneb I kaitsekategooria Varja merikotka leiukoht (KLO9133783). Ei saa nõustuda, planeeringu seletuskirjas lk. 37 toodud väitega, et “eelvalikualale 3 kavandatud tuulepargi näol puuduvad mujal ümbruskonnas sarnase suuruse ja eesmärkidega projekti ellurakendamiseks mõistlikud alternatiivid”. (vt. eespool – Lügänuuse vallas on 44 tuuleenergeetika arendamiseks sobilikku tuuleala). Nõukogu määruse (EL) 2022/2577 artikli 3a lõike 1 kohaselt tuleb taastuvenergia projektide elluviimisel analüüsida, kas puuduvad realistlikud ja võrreldava mõjuga alternatiivid. Seletuskirja lk. 56 väidab ka planeeringu koostaja, et “kõnealuse tuulepargi rajamisega kaasneb otseselt merikotkaste hukkumise riski märgatav suurenemine”. Merikotkapaari hukustumist ei saa aktsepteerida kui samas valda planeeritakse mõistlikkuse piiri ületav tuulikute hulk ja -kõrgus. Merikotkaste mõjude hinnang ja KSH-s pakutud leevendusmeetmed tuleb tervikuna ümber hinnata.	Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et EnKS § 32¹⁴ kohaselt saab ülekaaluka avaliku huviga taastuvenergia projektide tegevusloa andmisel rakendada hüvitusmeetmeid, kui kaitsealusele liigile või looduslikult esinevale linnuliigile ei ole võimalik täielikult kahju leevendada. Antud tegevusloa antakse vaid tingimusel, et tegevusel puuduvad rahuldavad alternatiivid ning tegevusega kaasnev kahju kaitsealustele looma- ja taimeliikidele ning looduslikele linnuliikidele ei halvenda liigi seisundit ega takista liigi soodsa seisundi saavutamist. KSH-s on jõutud tulemuseni, et suure tõenäosusega pesitsuskoht muutub arendustegevuse elluviimisel merikotkale ebasobivaks, rahuldavate alternatiivide puudumise tõttu ei ole mõju merikotkale leevendatav ning tuuleenergia tootmine maismaal on ülekaaluka avaliku huviga, siis tegi KSH ettepaneku mõju merikotkale kompenseerida. Rahuldavate alternatiivide puudumist on selgitatud käesoleva eriplaneeringu asukoha eelvaliku seletuskirja peatükis 4.4.3. EnKS § 32¹¹ lg 4 kohane lõplik kaalumise, sh alternatiivide puudumise hindamine ja hüvitusmeetmete määramine, toimub tegevusloa etapis (EnKS § 32¹⁴ kohase menetluse raames), kus Keskkonnaamet hindab lõplikult alternatiivide olemasolu, lähtudes sellel ajahetkel olemasolevatest juhistest ja teadaolevatest asjaoludest.
28. Teeme ettepaneku mitte muuta Ida-Viru maakonnaplaneeringuga 2030+ määratud roheline võrgustiku struktuurelemente. Juhime tähelepanu, et Lügänuuse valla 29.05.2025 kehtestatud üldplaneeringus on 44 sisenduringuga leitud põhimõttelist tuuleala. Ainuüksi Lügänuuse valda on praeguseks rajatud 27 tuulikut (10 Purtse tuuleparki ja 17 Aidu tuuleparki). Ehitusloa on väljastatud 15 tuulikule Aidu tuuleparki. Planeerimisstaadiumis on Lügänuuse valla territooriumil peale Evecon OÜ ja Eney Estonia tuulepargi: Varja tuulepark 38 detailplaneeringuga + eriplaneeringuga 12 tk. Kokku 50 tuulikut. Alexela -Kiviõli hübriidpark 20 tuulikut. VKG Wind tuulepark 14 tuulikut. Sirtsu-Rebu tuulepark 10 tuulikut. Aidu küla ja Aidu-Liiva tuulepark 11 tuulikut. Leiame, et Eesti pikaajaline	Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et eriplaneeringuga ei muudeta roheline võrgustiku struktuurelemente. Haldusreformi järgset Lügänuuse valla territooriumi hõlmav maakonnaplaneeringut muutev üldplaneering (ÜP) on tänaseks kehtestatud. Seega on asjakohane rohevõrgustiku osas lähtuda kehtiva üldplaneeringu rohevõrgustiku lahendusest. KSH-s on jõutud tulemuseni, et kehtivas üldplaneeringus seatud rohevõrgustiku kasutustingimused on eriplaneeringu puhul täidetud.

siht tasakaalustada kasvuhoonegaaside heide ja sidumine hiljemalt 2050. aastaks on saavutatav ilma rohevõrgustiku alasad kahjustamata.	Teisi piirkonnas käimasolevalt planeeritavaid tuulearendusi KSH aruandes looduväärtustele kumulatiivse mõju hindamisel detailselt ei analüüsitud, kuivõrd tegemist pole veel tõsikindlalt realiseeruvate arendustega. Küll aga tuleb kohalikul omavalitsusel edaspidi otsuste tegemisel arvestada muuhulgas ka võimalike kumulatiivsete mõjudega rohevõrgustikule.
29. Mitte muuta Lüganuse Vallavolikogu poolt 29.05.2025 kehtestatud Lüganuse valla üldplaneeringut, kus tuulikute kauguseks olemasolevast elu- ja ühiskondlikust hoonest on määratud 1 km. Maailmapraktikas lähtub vahekaugus elu- ja ühiskondlikest hoonetest valemist kaugus = 10 kordne tuuliku kõrgus. Planeerimisettepanek vähendada kaugust elu- ja ühiskondlikust hoonest 750 meetrini halvendab kohapeal elavate inimeste elutingimusi ja teenib ainult tuulikuarendajate ärihuvisid.	Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et Eesti seadusandluses pole eluhoonete ja tuulikute vahelist miinimumkaugust sätestatud, mistõttu on vastav vahemaa iga planeeringu puhul kohaliku omavalitsuse otsustada.
30. Kavandades tuuleparki valla piiri lähedale, tuleb lähtuda üldkehtestatud tuulegeneraatorite mõjuulatusest, arvestades piiriäärsete naabervalla maaomanike ja elanike põhiõigustega. Praegused eriplaneeringud riivavad otseselt nii oma kui naabervaldade maaomanike ja elanike põhiõigusi arendada oma kinnistul ehitus, majandus ja elukondlikku tegevust.	Ettepanekuga nõustutakse selles osas, et arvestada tuleb kogu kavandatava tegevuse mõjuulatust, olenemata haldusjaotusest. Ettepanekuga ei arvestata selles osas, mis käsitleb naabervalla elanike õiguste riivamist. Selgitame, et mõjude hindamisel arvestati kogu mõjualaga ning tuulepargi mõjualasse jäävaid isikuid ja Viru-Nigula Vallavalitsust kaasati käesolevasse menetlusse.
31. Nõuame, et põhiline keskkonnamõjude hindamine tuleb teha planeerimise ajal, mitte ehitusloa menetluse faasis, mis tagab protsessi läbipaistvuse ja huvide tasakaalustatuse.	Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et keskkonnamõjude strateegiline hindamine on läbi viidud planeerimismenetluse protsessi kestel. Ehitusloa taotlemise etapis leiab aset konkreetsetele tuuliku mudelitele keskenduvate tingimuste täpsustamine.

4. Erasisik E.K.

Kirja nr ja kuupäev: 06.01.2026 nr 6-1/33-209

Ettepaneku sisu	Lüganuse vallavalitsuse seisukoht
Vallavalitsuse vastus kuupäevaga 10.12.2025 „Evecon OÜ ja Enery Estonia OÜ tuuleparkide KOV EP asukoha eelvaliku otsuse eelnõule ja KSH aruandele esitatud ettepanekute seisukohtade koondtabel“, milles minu ettepanekutele vastati lühidalt „Ettepanekuga ei arvestata“, viidates üldsõnaliselt, et „KSH käigus hinnati põhjalikult“.	Ettepanekuga ei arvestata. Juhime Teie tähelepanu, et HMS § 56 käsitleb haldusakti põhjendamist, milleks antud menetluses on Lüganuse Vallavalitsuse ja Lüganuse Vallavolikogu otsused.

VASTUSE PUUDUSED HMS § 56 lg 1-3 kohustab haldusorganit: a. esitama faktilised ja õiguslikud põhjendused, b. selgitama, miks menetlusosalise argumente ei arvestata, c. esitama ülevaate hindamise käigus kasutatud asjaoludest, tõenditest ja analüüsist. HMS § 36 sätestab, et ametiasutus peab menetlusosalisele: esitama arusaadavad ja konkreetsed selgitused, vastama esitatud küsimustele, selgitama kasutatud andmeid, meetodeid ja normatiivseid aluseid.	Juhime ka tähelepanu, et HMS § 36 sõnastus ning selle mõte on mõnevõrra erinev Teie poolt toodust: (1) Haldusorgan selgitab menetlusosalisele või taotluse esitamist kaaluvale isikule nende soovil: 1) millised õigused ja kohustused on menetlusosalisel haldusmenetluses; 1¹) millised on haldusmenetluses töödeldavad isikuandmed ning andmesubjekti õigused; 2) millise tähtaja jooksul haldusmenetlus eeldatavasti läbi viiakse ja millised on võimalused haldusmenetluse kiirendamiseks; 3) millised taotlused, tõendid ja muud dokumendid tuleb haldusmenetluses esitada; 4) milliseid menetlustoiminguid peavad menetlusosalised sooritama. (2) Kui taotletava haldusakti andmiseks või toimingute sooritamiseks on vajalik eelnevalt mõne muu haldusakti andmine, selgitab haldusorgan viivitamatult vajaliku haldusakti taotlemise ja taotluse läbivaatamise korda ning muu haldusakti andmise tingimusi. Selgitame, et kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande avaliku väljapaneku käigus esitatud põhjendatud seisukohad on üheks sisendiks vallavolikogu poolt planeeringulahenduse kohta langetatava kaalutlusotsuse tegemisel.
1. Puudub selgitus, miks minu ettepanekut KSH ebapiisavuse kohta Mõra hindamisel loeti põhjendamatuks: 1.1. miks kasutati müraanalüüsis valesid tehnilisi parameetreid (193 m / 6.7 MW vs planeeritavad 270 m / 12.3 MW tuulikud); 1.2. miks koosmõju jäeti hindamata või hinnati pealiskaudselt; 1.3. miks varivälgu, madalsagedusliku müra, tuulesuuna mõju hinnang on puudulik;	Ettepanekuga ei arvestata. 1.1. Aruandes on välja toodud, et turul leidub ka vähesel määral võimsamaid tuulikuid ning võimsamad mudelid võivad kaasa tuua pisut suuremad müratasemed

Esitasin oma ettepanekutes olulised tehnilised faktid ja puudused, mille suhtes KSH on koostatud ebapiisavalt. Menetleja vastus müra puuduvast piirdub väidetega: a. "KSH käigus hinnati põhjalikult"; "Normtasemed on erinevad"; "Lõplik tuuliku mudel selgub hiljem"; "Maavarade kaevandamisel ..., et tegemist on mõnevõrra teistsuguse iseloomuga müraga (nt lühiajalised lõhketööd)"; "Lisaks selgitame, et tuuliku kõrgus või võimsus (MW) ei ole otseses seoses müraga"	(samas on ka erandeid), mis käesoleva planeeringu puhul tähendaks aruandes käsitletust valdavalt mõnevõrra suuremate mürast tingitud piirangute (tööaja piirangud teatud tuule suundade korral) rakendamist. Käesoleva planeeringu puhul on eesmärgiks seatud võimalikult väikeste piirangutega planeeringulahenduse väljatöötamine, mistõttu kõige võimsamaid ning müraaspektist ebasoodsamaid mudeleid ei käsitletud tõenäoliste alternatiividena. See asjaolu on ka KSH aruandes välja toodud. Selgitame, et vastavalt Lüganuse Vallavolikogu 25.04.2024 otsusele nr 181, millega algatati Evecon OÜ ja Enery Estonia OÜ tuuleparkide kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu (KOV EP) ja keskkonnamõju strateegilise hindamine (KSH), määrati kavandatavate tuulikute maksimaalseks võimsuseks kuni 9 MW. See tähendab, et Teie küsimuses viidatud „12.3 MW tuulikud“ ei ole korrektne väärtus. 1.2. Koosmõju modelleeriti olemasolevate tuuleparkidega. Lisaks hinnati aruandes liikluse müra võimalikku mõju. KSH aruande täiendamisel täpsustakse koosmõju hindamise temaatikat. 1.3. KSH aruandes on käsitletud varjutamise, müra- ja madalsagedusliku müra mõjusid. Planeeringu mõju hindamise raames lähtuti 2025. a Kliimaministeeriumi poolt avaldatud tuuleparkide keskkonnamõju hindamise juhendist. Tuulesuuna mõjuga on arvestatud – mürakaartidel kujutatakse müra leviku ulatust sa-
--	--

	maaegselt kõikides suundades (ilmakaartes) ehk olenevalt konkreetse päeva tuule suunast võib mõju olla ka oluliselt väiksem.
Menetleja ei ole piisavalt selgitanud või põhjendanud järgnevat: Miks müra analüüs ja aruanne ei kajasta KeHJS kohast mõjude hindamist, modellerimist ja ei lahenda sisulisi erinevusi, mis on tingitud tuuliku suurusastme, rootori ja labade suurenemisest, millest tingituna on selliste tuulikute müra sagedusprofiil ja levikuprofiil erinev esitatud modeleerimisest, kusjuures KSH aruande järgselt on müra levimine võimalik ka tuulevaiksel ajal; Miks kumulatiivset mõju ei hinnatud, (erinevad normtasemed ei ole põhjuseks teemüra ja tööstusmüra (karjäär) arvesse võtmisel. Lüganuse valla kodulehelt on leitavad ka teised müraallikad kaevandamisel, sh. puurimine, laadurite ja tõstukite töö, maavara purustamine, maavara laadimine ja transport. Kui kaevandamist ei toimu võib materjali laadimine ja vedu toimuda 24/7; Miks ei ole KSH koostaja teostanud mõjualadel taustamüra ennetavat monitoorimist, koostanud saadud tulemustel ja korrektsetel tehnilistel andmetel korraliku kumulatiivse mõjuanalüüsi, mis näitaks kas hetkel valitud tuulikute asukohad ja suurused on üldse korrektselt valitud; Menetleja ei põhjenda kuidas arvutati varivälg ja hinnati selle mõju, miks väga kõrged tuulikud ei suurenda varivälgu intensiivsust ja levikut; Kas ja kuidas on Lüganuse vallavalitsus esindajana hinnanud KSH teostaja poolt esitatud vastuolulise mürahinna pädavust, paikkapidavust ja milline on menetleja esindaja pädevus sellise hinnagu tehnilise sisu ja mõju hindamiseks. Minu nõuandja sõnul ei vasta KSH's esitatud müra hindamine KeHJS seaduse ega juhendi, aga ka EL, WHO, OECD vastavasisulitele juhistele ja säteletele. KeHJS ja KSH menetluse juhise kohaselt: hinnatakse mõju üksi või koostoimes teiste tegevustega, ehk et keskkonnamõju hindamisel tuleb arvestada kavandatava tegevuse mõju iseloomu, kestust, kumulatiivsust ja koosmõju teiste tegevustega; Keskkonnamõju hindamine tuleb teha planeerimise ajal, mitte ehitusloa faasis, sest ainult selliselt on tagatud protsessi läbipaistvus ja erinevate osapoolte huvide tasakaalustamine; KSH tulemused peavad põhinema tegelikel, realistlikel ja täpsustatud planeeringu parameetritel, mis ei jäta olulisi aspekte hindamata. Eelnevale tuginedes, KeHJS § 37 lg 4-5 järgselt soovin keskkonnamõju strateegilise hindamise programmis vajalike ja sisuliste paranduste ja täienduste tegemist arvestades eelkirjeldatud puudustega.	Ettepanekuga ei arvestata. KSH aruandes on käsitletud varjutamise, müra- ja maldsagedusliku müra mõjusid. Planeeringu mõju hindamise raames lähtuti 2025. a Kliimaministeeriumi poolt avaldatud tuuleparkide keskkonnamõju hindamise juhendist. Kumulatiivseid mõjusid on KSH-s käsitletud ulatuses, mis on planeerimisetapis võimalik ja põhjendatud. Erineva iseloomuga müraallikate (nt liiklus, tööstus, kaevandamine) summeerimine ei ole meetoodiliselt korrektne, kuna neile kehtivad erinevad normtasemed ja hindamispõhimõtted. Taustamüra eelnev monitoorimine ei ole KSH kohustuslik osa. Mürahinna on koostatud modelleerimise teel vastavalt kehtivatele normidele ja juhenditele. Müra mõju hindamine läbi viidud tuginedes Kliimaministeeriumi juhendile ning ja müraeksperti eksperthinnaugule. Lüganuse Vallavalitsus kui planeeringu koostamise korraldaja on eksperthinnauguga tutvunud ja tugineb eksperdi kui pädeva isiku hinnaugule.
2. Ebarahuldav selgitus KSH mõju hindamise ebapiisavuse kohta Visuaalse mõju ja Varjutuse hindamisel :	Ettepanekuga ei arvestata.

2.1. Esitasin, et KOV EP Planeeringuala 2a kavandatu raames on varjutusmeetmed puudulikult võimalikult viga-selt hinnatud. KSH aruande vastav lisa viitab varjutuse vaatlustele piirkonnas, kuid dokumendist ei ole võimalik viiteid tuvastada. Samuti sätestab mõju analüüsi skaala Valdava visuaalse mõju suuremast hulgast väga kõrge-test üle 230 m tipukõrgusega tuulikutest, kui need asuvad elamutest kuni 2 km kaugusel ning on nähtavad elamu õuealalt mitmetest vaatesuundadest ehk ümbritsevalt. Aruanne kinnitab, et Liimala küla asub valdavalt 1.8 km kaugusel KOV EP Planeeringualast 2a. Sellele vaatamata on visuaalne mõju on loetud mõõdukaks. Seal-juures väide, et “vaated mere ja ranna suunas ei muutu” on kitsas ja eksitav, kuna elukeskkond ei ole mere-vaade. Liimala küla on KSH aruandes esitatud kõrge väärtusega maastiku väärtustamise hierarhias. Visuaalne mõju võib olla oluline ka koduõue, külavaadete, maastiku üldpildi osas. Menetleja vastusest jäeldub, et lõpliku tuuliku mudel selgub hiljem, mille alusel töötatakse päikesepaistelisk-teks päevadeks välja tuulikute töötamise seiskamise ajagraafik ja võetakse kasutusele automaatse väljalüli-tamise süsteem. Menetleja ei kaalu võimalike alternative, ei esita visualiseeritud vaateid, visualiseeritud koos-mõju olemasolevate ja teiste planeeritavate tuulikuparkidega, mis võimaldaksid anda mõjust realistliku, tegeli-kule vastavat selgust. Menetleja ei esita visuaalse mõju analüüsi arvesse võttes juba olemasolevaid ning planeeritavaid tuulikuid.	KSH-s on Liimala küla käsitletud kõrge väärtusega maastikuna ning visuaalne mõju on hinnatud mõõdu-kaks, arvestades vahemaad, maastiku iseloomu ja vaa-deldavust. Hinnang ei põhine üksnes merevaadete säili-misele, vaid laiemale ruumilisele analüüsile. KSH eesmärk ei ole koondada ühele visualiseeringule kõiki olemasolevaid ja planeeritavaid tuulikuid, eriti olukorras, kus paljude arenduste parameetrid ei ole lõplikud ning teada. Sellised visualiseeringud ei annaks usaldusväärset ja reaalsust kujutavat tulemust. Planeeringu raames ei fikseerita ühte konkreetset tuu-liku tüüpi või mudelit, mis selgub hanke käigus. Seega on vajalik varjutamise mõju ning tingimuste täpsusta-mine. Kindla tuulikutüübi väljavalimisel (nt ehitusloa menetluse raames) tuleb seega teostada täpsem varju-tamise modelleerimine ning detailselt käsitleda varjuta-mise põhjustamise võimalikke kellaage ja kuupäevi, mis võiks olla aluseks ülenormatiivse varjutamise tekki-mise kellaajal varjutamist tekitava tuuliku ajutiseks seiskamiseks (küll ainult päikesepaistelisel päeval) ning vajadusel tuleb välja töötada vastav tuulikute tööta-mise (seiskamise) täpne ajagraafik.
Vallavalitsus ei ole piisavalt selgitanud järgnevat: Menetleja ei esita informatsiooni, kes on menetleja poolt hinnanud visuaalse mõju hindamise kvaliteeti, selle vastavust seadusele ja keskkonnamõju hindamise normidele. Jääb arusaamatuks kas menetleja loeb esitatud mõju piisavaks kaalutletud osuse tegemisel; Menetleja ei selgitada, miks ei ole töö teostaja, või menetleja ekspert esitatud ühtegi visuaalset mõju selgitavat joonist, fotot, 3D mudelit, mille põhjal on võimalik anda hinnang rajatavale tuulepargile koosmõjus kõigi olema-solevate ja rajatavate tuuleparkidega. Lüganuse vallas on rajatud ja planeerimisel, koos käesoleva arendusega	Ettepanekuga ei arvestata. Visuaalse mõju hindamine läbi viidud tuginedes uurin-gule ja maastikuarhitekti ekspertarvamusele. Lüganuse Vallavalitsus kui planeeringu koostamise korraldaja on eksperthinnanguga tutvunud ja tugineb eksperdi kui pädeva isiku hinnangule.

kokku 153 tuulikut. Samuti on naabervallas tuulikud, mis on nähtavad Liimala / Kõrkküla külast, Tallinn-Narva maanteelt ja kallasradadelt; Menetleja ei selgita, miks ta ei võta arvesse valesti hinnatud mõju ning jätab tähelepanuta asjaolu, et KSH aruandes ei esitata isegi kõikki tekstis lubatud vaateid; KSH ei näe ette konkrteetseid kohustusi arendajale, seega ei saa lugeda KSH pakutud leevendumeetmeid tõsiseltvõetavaks ja eluliselt jõustatavateks. Palun menetlejal esitatada pakutud leevendusmeetme rakendamise ja rakendatavuse osas faktilisi asjaolusid sh. praktilisi referentse selliste seadmete kohta, nende töökindluse ja rakendatavuse kohta. Millised puud istutatakse, millist marki ja kui kõrged. Jääb vastuseks kas nende puudega võinud kaasneda negatiivsed mõjud, pidev varjutus, puudulik varjutus esimeseks 15-20 aastaks kuna puud vajavad kasvamist, kas puudega võib levida hispaania teetigu, vms.; Millised on valla võimuses olevad sundmeetmed, juhuks kui puude istutamine ei õnnestu ja tuulikute seikamis-seadmed ei tööta;	Kuivõrd Lüganuse vallas menetletavad tuuleparkide planeeringud on erinevas menetlusjärgus, siis kõikide tuuleplaneeringute visuaalse koosmõju hindamine pole menetluslikult otstarbekas. Mitmetes tuuleparke kavandavates planeeringutes pole tänaseks päevaks tuulikupositsioonid veel selgunud ning need pole ka ametiasutustega kooskõlastatud. Seetõttu on vallavalitsus seisukohal, et kui mõni piirkonna tuuleparkide planeering jõuab käesoleva planeeringu menetlemise ajal fikseeritud lahenduseni (nt planeeringu vastuvõtmiseni (DP) ja/või kooskõlastatud ja avalikustatud (EP)), tuleb käesoleva planeeringu visuaalse koosmõjuga arvestada ning vajadusel planeeringulahendust või planeeringus toodud tingimusi täpsustada. Selgitame, et tekstis kõik koostatud visualiseeringud on leitavad Lisa 12. Evecon OÜ ja Enery Estonia OÜ tuuleparkide visuaalse mõju hindamise aruandes. KSH aruandes on esitatud valitud visualiseeringud. Leevendusmeetmena täiendava haljastuse rajamine ning selle täpsed tingimused otsustatakse koostöös kinnistuomanikuga ning iga lahendus asukohaspetsiifiline, vastavalt kohapealsele olukorrale. Seetõttu ei ole käesolevaks hetkeks teada istutava haljastuse liiki, kõrgust jms. Juhul, kui automaatsed seiskamismeetmed ei tööta, tuleb tuulikute töö peatada seni, kuni seadmed taas korrektselt töötavad. Juhul, kui täiendava haljastuse istutamine ei õnnestu, tuleb istutamist korrata. Planeeringus seatud tingimused on täitmiseks ning tingimuste täitmist peab jälgima kohalik omavalitsus.
---	---

KSH's visuaalse mõju hindamine ei vasta KeHJS seaduse ega juhendi, sätetele. KeHJS ja KSH menetluse juhise kohaselt: hinnatakse mõju üksi või koostoimes teiste tegevustega, ehk et keskkonnamõju hindamisel tuleb arvestada kavandatava tegevuse mõju iseloomu, kestust, kumulatiivsust ja koosmõju teiste tegevustega; Keskkonnamõju hindamine tuleb teha planeerimise ajal, mitte ehitusloa faasis, sest ainult selliselt on tagatud protsessi läbipaistvus ja erinevate osapoolte huvide tasakaalustamise; KSH tulemused peavad põhinema tegelikel, realistlikel ja täpsustatud planeeringu parameetritel, mis ei jäta olulisi aspekte hindamata. EL Nõukogu määruse (EL) 2022/2577 artikli 3a lõike 1 kohaselt tuleb taastuenergia projektide elluviimisel analüüsida, kas puuduvad realistlikud ja võrreldava mõjuga alternatiivid, mida ei ole tehtud. Eelnevale tuginedes, KeHJS § 37 lg 4-5 järgselt soovin keskkonnamõju strateegilise hindamise programmis vajalike ja sisuliste paranduste ja täienduste tegemist arvestades eelkirjeldatud puudustega.	Ettepanekuga nõustutakse osaliselt. Nõustume, et KSH tulemused peavad põhinema tegelikel, realistlikel ja täpsustatud planeeringu parameetritel. Asukoha eelvaliku alusel kehtestatava tuuleparki kavandava kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu kui ilma vastuvõtmise etapita planeeringu puhul võetakse koosmõjude hindamisel arvesse planeeringuid, mis on kas juba kehtestatud või mille materjalid on planeerimisseaduse § 108 lg 2 alusel parandatud ja valla kodulehel avalikustatud. Selgitame, et KSH programmi enam ei täiendata, kuna puuduvad mõjuvad põhjused programmi etappi tagasi liikumiseks.
3. Ebarahuldav selgitus KSH ebapiisavast hinnangust mõjust mäetööstusele ja kohaliku kogukonna majanduslikele toimetulekule: 3.1 Olen edastanud tähelepaneku, et KSH mõjude hindamise peatükist ei selgu majandusmõjud kaevandamisele, mis tulenevad vundamentide jaoks vajalikest kaitsetervikutest ja täiesti hindamata on tuulikute piirav mõju lõhketööde läbiviimisele tegutsevas ja planeerivates karjäärides(kaevandustes). Vallavalitsus vastab, et mõju maavaradele, sh mäetööstusele on hinnatud KSH ptk-s 3.4. Samuti on mõjude hindamise piisavuse kohta on andnud aruande kooskõlastajad Eesti Geoloogiateenistus ja Keskkonnaamet. Samuti väidab vastaja, et Tuulikud ei põhjusta piiranguid lõhketööde tegemisele eeldades, et mõjud ei ulatu tuuliku infrastruktuuri. Menetleja on mõju hinnanud; ebaoluliseks; Menetleja arvates piisab selles valdkonnas Geoloogiateenistuse ja Keskkonnameti arvamusest; Lõhketööde mõju hindamise osas osutab Menetleja, et KSH on selles osas teostatud puudulikult. KOV EP Planeeringuala 2a mõjupiirkonnas asetseb tegutsev Kõrtsialuse karjäär, millel on väljastatud maavara kaevandamise luba 2050 aastani. Samuti on alale planeerinud rajada karjääri Kivihaamer OÜ, kusjuures keskonaloa taotlus on esitatud enne käesoleva KSH koostamist. Mõlemad karjäärid kasutavad riikliku tähtsusega	Ettepanekuga ei arvestata. 3.1. Vallavalitsus leiab, et mõju maavaradele ja mäetööstusele on hinnatud keskkonnamõjude strateegilise hindamise aruande peatükis 3.4 planeerimisetapile vastavas ulatuses. KSH on kooskõlastatud Eesti Geoloogiateenistuse ja Keskkonnaametiga, kelle pädevusse kuulub maavarade, kaevandamise ning sellega seotud keskkonnamõjude hindamine. Nimetatud asutuste kooskõlastused kinnitavad, et mõju hindamist on peetud piisavaks strateegilise planeerimisotsuse tegemiseks. KSH-s on lähtutud kehtivast õiguslikust olukorrast ning olemasolevatest kaevandamislubadest. Kavandatavad tuulikud ei välista kehtivate lubade alusel toimuvat kaevandamist väljaspool tuulikute otsest infrastruktuuri ja ohualasid. Väide, et tuulikud automaatselt piiravad olemasolevatel ja taotletavatel mäeeraldistel

maavara. Samuti välistavad tuulikud Planeeringuala 2a riikliku tähtsusega fosforiidimaagi kaevandamise, vaata-mata sellele, et ala on mätehniliste tingimuste, logistika lahenduste ja kaasmaavarade tõttu perspektiivne ma-jandusele ja kogukonnale. Menetleja vastab “tuulikud ei põhjusta piiranguid lõhketöödele eeldades, et mõjud ei ulatu infrastruktuurini”. Oletus ei ole põhjalik hindamine vastavalt seadusele, sest siin puudub tehniline analüüs. Karjääriivisilisel kae-vandamiseks kasutatavad lõhketööd põhjustavad märkimisväärselt vibratsiooni rajatistele vundamentides, len-davate objektide ohuala on märkimisväärne. Kui mäetööstusettevõtja peab hakkama leevendama eelnimetatud mõjusid, siis suurenevad tema tootmiskulud, mis omab negatiivset mõju. Teatud juhtudel ei ole mõju leevenda-mine võimalik ja sellepärast tuleb jätta kaitsetervikud, mis omakorda põhjustavad täiendava kulu ja maavara kaod. KSH eesmärk on koguda teavet kavandatava tegevuse ka reaalse alternatiivide keskkonnamõju kohta ning pak-kuda sobivaim lahendus, mitte lihtsalt kirjeldada kavandatavat tegevust. KSH peab hindama kogu planeeringu elluviimisega kaasnevaid asjakohaseid mõjusid, sealhulgas maavarade kasutuse mõju majandusele ja tehnoloogi-tilistele piirangutele. EL Nõukogu määruse (EL) 2022/2577 artikli 3a lõike 1 kohaselt tuleb taastuvenergia pro-jektide elluviimisel analüüsida, kas puuduvad realistlikud ja võrreldava mõjuga alternatiivid.	lõhketööde läbiviimist, ei ole planeerimisetapis kinni-tust leidnud. Tuulikuvundamentide projekteerimisel lähtutakse mh ehitusgeoloogiliste uuringute tulemustest, sh võetakse arvesse maapinna stabiilsust ning projekteeritakse vun-damendid lähtudes kohapõhistest tingimustest. Märgime ka, et kaevandamise puhul ei tohi ohualad ula-tuda väljapoole mäeeraldise ja mäeeraldise teenindus-maa piire, tuulikud on aga planeeritud mäeeraldiste pii-ridest väljapoole.
Vallavalitsus ei ole piisavalt selgitanud järgnevat: Miks pole KSH koostamisse kaasatud vastava ala ekspertiisi, arvestades et KSH eesmärk on teostada õige mõ-jude hindamine; Miks ei selgita menetleja, millised vundamendid rajatakse, mis on sellise vundamendi lubatud vibratsioonikind-lus, kui sügavad vundamendid rajatakse, kas selle käigus rikutakse maavara (millist ja millises mahu), aga ka muid olulisi keskkonna mõjusid, mis võivad selliste tööde käigus tekkida näiteks kaevude kuivamine, vee rikku-mine, kaevandamisjääkide ladestamine; Miks eiratakse asjaolu, et Kivihaamer OÜ'l on planeeringuale õigustatud ootus maavara kaevandamiseks tradit-sioonilisel meetodil. Eiratakse asjaolu et valla territooriumil on arenduses mitmed tee ja tööstusobjektid; Eelnevale tuginedes, KehJS § 37 lg 4-5 järgselt soovin keskkonnamõju strateegilise hindamise programmis vaja-like ja sisuliste paranduste ja täienduste tegemist arvestades eelkirjeldatud puudustega.	Seisukohaga ei arvestata. Selgitame, et keskkonnamõjude strateegilise hindamise aruande koostamisel on lähtutud planeerimisetapile vastavast detailsusastmest. KSH eesmärk on hinnata kavandatava tegevuse võimalikke keskkonnamõjusid strateegilisel tasandil, mitte projekteerimistäpsusega tehnilisi lahendusi. KSH koostamisse on kaasatud pädevad asutused ning aruanne on kooskõlastatud vastavate riiklike institut-sioonidega, kelle pädevusse kuulub maavarade, geo-loogiliste tingimuste ja mäetööstuse mõjude hinda-mine. Vallavalitsus leiab, et eraldi täiendava erialaeks-pertiisi kaasamine KSH tasemel ei ole olnud vajalik ega õigusaktidest tulenevalt nõutav.

	Tuulikute vundamentide tüübid, täpsed konstruktiivsed lahendused, sügavus, vibratsioonitaluvus ning ehitustehnoloogias tulenevad võimalikud mõjud (sh mõju põhjaveele, kaevudele või maavarale) ei ole planeerimisetapis lõplikult määratletavad. Need küsimused kuuluvad projekteerimise ja ehitusloa menetluse etappi, kus neid hinnatakse konkreetsete tehniliste lahenduste alusel ning vajadusel rakendatakse täiendavaid uuringuid ja leevendusmeetmeid. Maavarade kasutamise osas on KSH-s lähtutud kehtivast õiguslikust olukorrast ning olemasolevatest lubadest. Vallavalitsus ei eira asjaolu, et Kivihaamer OÜ-l on õigustatud ootus maavara kaevandamiseks, kuid planeerimismenetluses tuleb kaaluda erinevaid avalikke ja eraõiguslikke huve tervikuna. KSH-s on hinnatud tuulepargi ja mäetööstuse võimalikku koosmõju planeerimistasemele vastavas ulatuses ning leitud, et kavandatav tegevus ei välista kehtivate lubade alusel toimuvat maavarade kasutamist väljaspool tuulikute otsest infrastruktuuri ja ohualasid. Oleme seisukohal, et KSH aruanne annab planeerimisetapis piisava aluse maavarade, mäetööstuse ja sellega seotud keskkonnamõjude kaalumiseks ning puudub alus KSH programmi täiendamiseks või parandamiseks KeHJS § 37 lg 4–5 alusel.
5. Ebarahuldav selgitus KSH ebapiisava hinnangu kohta mõjust, turismile kogukonna majandusele ja kinnisvaraarendustele : Minu tähelepanekule et KSH aruandes on: 5.1 puudulikult hinnatud mõju elukeskkonnale ja kohalikule ettevõtlutusele ning turismile;	Ettepanekuga ei arvestata. Keskkonnamõjude strateegilise hindamise aruandes on elukeskkonnale, ettevõtlusele ja turismile avalduvaid mõjusid käsitletud strateegilise hindamise tasemele vastavas ulatuses. KSH-s on välja toodud, et tuulepar-

Menetleja, vastab punkti 5.1 vastuses üldiselt, et KSH aruandes on hinnatud mõjusid inimese tervisele, sotsiaalsetele vajadustele ja varale, sh on välja toodud, et tuuleparkide kavandamisega võib avalduda mõju ettevõtetele, mis on maastikumuutusele tundlikumad – nt turism ja puhkemajandus. Samuti märgib Vald oma vastuses, et KSH tegi ettepaneku täpsemalt analüüsida Koljala külas puhkemaja haljastuse piisavust ning ka vandada vajadusel täiendav haljastus visuaalsete mõjude leevendamiseks, kuna KSH hinnangul on seal mõju avaldumine kõige tõenäolisem. Liimala küla osas hindas KSH, et Liimala teenused on suunatud mere ja ranna kasutusele ning antud suunas vaated ja maastik ei muutu ja et maastikumuutus ja visuaalne mõju avaldub eelkõige tuulikute lähialas ja ava maastikul. Samas märgitakse et KSH toob välja vajaduse Liimala külas mõõduka visuaalse mõju piirkonnas üksiktaludele analüüsi koostamist, mis hindab täiendava haljastuse istutamise vajalikkust ja paigutust. Keskkonnamõju hindamise eesmärk on anda otsustajale teavet kavandatava tegevuse ja selle alternatiivide mõjust keskkonnale, mõju kirjeldust ja hindamist ning võimalike leevendusmeetmeid. Nagu ka eelnevas kirjas margin, hindamine ei tohi piirduda üldise kirjeldusega, vaid peab olema: konkreetne, põhjendatud, ruumiliselt eristatav ja muidugi kas mõju on kas mõju on vastuvõetav või vajab leevendust. KOV EP dokumentides esitatud väide „võib avalduda“ ei ole mõju hindamine, vaid mõju tuvastamine. Seadus eeldab: ruumiliselt diferentseeritud hinnangut, mitte abstraktset „lähiala“ mõistet. Hindaja peab määratlema, mis on lähiala (m,km, nähtavusvöönd), millised elamud/ettevõtted sinna jäävad, kuidas mõju avaldub erinevatele kasutusviisidele. Kui seda ei ole tehtud, on hinnang liiga üldine, et täita KeHJS § 40 nõuet. Sisuliseks probleemiks on asjaolu, et KSH hindaja ei ole tuvastanud Kõrkküla, Liimala küla turismiteenuseid sh. kodumajutust, elamusturismi pakkuvate kohalike elanike ja ettevõtjatega, ega pole ka küsinud sellekohast informatsiooni. Valla territooriumil on mitmeid matkaradasid, jalgrattatee, ajaloolise väärtusega vaatamisväärsusi. Avalike allikatele tuginedes (Google maps), aga ka kohapeal, on tuvastatav, et KOV EP Planeeringuala 2a otseses mõjupiirkonnas pakuvad majutusteenust “Camping Mereoja”, “Mereääre Clamping”. Lisaks on ehitusfaasis kaks, majutus ja puhketeenuse arendust Paavo ja Kaldapealse kinnistutel. KSH ei hinda mõju nendele teenuseosutajatele. Liimala küla käsitlekse dokumendis üldsõnaliselt. Väide “vaated mere ja ranna suunas ei muutu” on kitsas ja eksitav, sest elukeskkond ei ole ainult põhiline teenuse suund. Visuaalne mõju võib olla oluline ka koduõue, külavaadete, maastiku üldpildi osas. Järeldus, et mõju puudub, sest „teenused on suunatud merele“, ei ole piisav seaduslik põhjendus.	kide kavandamisega võib avalduda mõju eeskätt maastikumuutustele tundlikumatele tegevusaladele, sealhulgas turismile ja puhkemajandusele. Selgitame ka, et visuaalsete vaadete temaatika ei ole otseselt normeeritud, seega selles osas ei saa väga detailseid hinnanguid välja tuua ning hinnangud jäävadki teatud määral subjektiivseteks. Liimala küla osas on hinnatud, et maastikumuutus ja visuaalne mõju avalduvad eeskätt Ala 2a tuulikute lähialas ja avamaastikule ning mõju on hinnatud mõõdukaks. Teenuste põhisuund on seotud mere ja ranna kasutusega. Seetõttu on hinnatud turismiettevõtetele avalduvat mõju mõõdukaks, mida täpsustati KSH aruande ptk 3.1.1.2. Selgitame, et KSH aruandes antakse hinnang maksimaalsete parameetritega tuulikute avaneva visuaalse mõju puhul. Seetõttu on täiendavat haljastust kavandatava analüüsi koostamise ajastus määratud ehitusloa taotlemise etappi kui on selgunud tuulikute täpsed parameetrid (kõrgus ja mudel). Asjaolu, et osa mõjude täpsem hindamine ja leevendusmeetmete rakendamine on kavandatud edasistes menetlusetappidesse, ei ole vastuolus KSH koostamise põhimõtetega. Planeerimisetapis hinnatakse mõju olulisust ja iseloomu, samas kui konkreetsete leevenduslahenduste rakendatavus ja tehniline teostus täpsustuvad projekteerimise ja ehitusloa menetluses.
---	---

KSH aruanne ei hinda mõju nendele majutusteenuse osutajatele, vaid toob välja vajaduse koostada hilisem üksiktalude analüüs, mis ei vasta KSH koostamise põhimõtetega, mille kohaselt ei tohi olulist keskkonnamõju hindamist lükata järgmisesse etappi. Eelnevale tuginedes, KeHJS § 37 lg 4-5 järgselt soovin keskkonnamõju strateegilise hindamise programmis vajalike ja sisuliste paranduste ja täienduste tegemist arvestades eelkirjeldatud puudustega.	Oleme seisukohal, et KSH aruanne annab planeerimisetapis piisava aluse hinnata elukeskkonnale, ettevõtlusele ja turismile avalduvaid võimalikke mõjusid ning puudub alus lugeda hindamist ebapiisavaks või täiendada KSH programmi KeHJS § 37 lg 4–5 alusel.
5.2 hindamata on mõju kinnisvara väärtusele ja kinnisvara arendustele Liimla külas, Liimla külas, vastas Menetleja et mõju kinnisvarale on käsitletud KSH aruande ptk-s 3.1.7, kus tuuakse välja, et mõningane võimalik mõju kinnisvara väärtusele piirkonnas võib olla mitmesuunaline. Väide, et mõju on “mitmesuunaline”, ei ole kvalifitseeritud analüüs, vaid sisu poolest sarnaneb üldisele olukorra kirjeldamisele. Menetleja vastus ega ka KSH ei esita objektiivset, faktipõhist analüüsi kinnisvara väärtuse muutuse kohta see ei ole faktipõhine ja empiiriline hinnang. Hinnang peab põhinema konkreetsetel andmetel, uuringutel või võrdlusanalüüsil, kui selline mõju on arvates teada või tõenäoline. Eelnevale tuginedes, KeHJS § 37 lg 4-5 järgselt soovin keskkonnamõju strateegilise hindamise programmis vajalike ja sisuliste paranduste ja täienduste tegemist arvestades eelkirjeldatud puudustega.	Ettepanekuga ei arvestata. Kinnisvara väärtusele ja kinnisvaraarendustele avalduvat võimalikku mõju on käsitletud keskkonnamõjude strateegilise hindamise aruande peatükis 3.1.7. KSH-s on välja toodud, et tuuleparkide rajamisega võib kinnisvara väärtusele avaldub mõju olla mitmesuunaline ning sõltuda mitmetest teguritest, sealhulgas asukohast, vaadeldavusest, piirkonna arengusuundadest ja turuolukorrast. Selgitame, et planeerimisetapi strateegilise hindamise raames ei ole võimalik ega õigusaktidest tulenevalt nõutav koostada detailset, kvantitatiivset ja empiirilist kinnisvara väärtuse analüüsi üksikute külade või kinnistute lõikes. Kinnisvaraturu arengut mõjutavad mitmed välised ja ajas muutuvad tegurid, mistõttu ei ole võimalik KSH tasemel anda objektiivset ja üheselt määratletavat hinnangut võimalikele väärtuse muutustele. KSH eesmärk on tuvastada võimalikud mõjud ja anda nende kohta üldine hinnang, mitte prognoosida konkreetsete kinnisvaraobjektide turuväärtust või arenduste majanduslikku tasuvust. Seetõttu on kinnisvaramõjude käsitlemine kvalitatiivsel tasemel kooskõlas keskkonnamõjude strateegilise hindamise eesmärgi ja ulatusega.

	Oleme seisukohal, et KSH aruanne annab planeerimise- tapis piisava teabe kinnisvaraga seotud võimalike mõ- jude kohta ning puudub alus lugeda hindamist ebapii- savaks või täiendada KSH programmi KeHJS § 37 lg 4–5 alusel.
6. Dokumendis puudub põhjendatud erandlik asjaolu Eriplaneeringu algatamiseks Planeerimisseaduse § 95 alu- sel, mis õigustaks üldplaneeringu põhimõtete muutmist. Minu tähelepanekule, et KSH aruandes ja esitatud dokumentides on puudulikult hinnatud menetluse aluseks oleva ruumilise arengu põhimõtteid (tasakaalustatud areng) ning erinevate huvide kaalumist. Pööran tähele- panu, et selgitused valitud asukoha, tuulikute arvu ning parameetrite kohta on esitatud paratamatult vajaliku ja mitte valikulise valikuna. Valla selgituste kohaselt tuleneb tuulepargi rajamise vajadus riiklikest ja EL eesmärkidest (Eesti 2035, kliima- neutraalsus 2050, REPowerEU), Ida-Viru maakonnaplaneering 2030+ näeb piirkonda ette tuuleenergeetika arendamise potentsiaaliala. Sellest tulenevalt on tuuleparkide arendamine üks peamistest meetmetest, millega kliima- ja energia poliitikas seatud eesmärkide saavutamiseni jõuda püütakse. Eelnev kirjeldab väga üldiselt vajadust taasuvenergia arendamiseks ja on poliitilise seisukoha väljendus, mis muutub levinud praktika kohaselt parema teadmise kujunemise käigus. Need strateegiad ei määra asukohti, seega jääb pühjendamatuks, miks just KOV EP Planeeringuala 2a tuulepargi rajamine on: möödapääsmatu, pa- ratamatu ja alternatiivideta valik. KSH aruanne: “ Maastiku kvaliteedil võib olla oluline roll kohaliku majanduse edendamisel. Seetõttu on tuuli- kute rajamine väärtustatud maastikule (esteetiline ja puhkeväärtuslik maastik) ja pärandkultuuri objektide (näi- teks hiied) juurde üldjuhul piiratud nende otsese mõju tõttu”. Lisaks on KOV EP Planeeringuala 2a ja 2b paiguta- tud osaliselt planeeringujärgsele rohekoridorile ja väärtulikele aladele, sh. ehituskeeluvöönd. Lisaks väidab ka planeeringu koostaja, et “ kõnealuse tuulepargi rajamisega kaasneb otseselt merikotkaste hukkumisrisi märga- tav suurenemine”, mida ei ole võimalik leevendada planeeritud tuulikute hulga ja suuruse juures. KeHJS ei sea alternatiivide valiku eelduseks, arendaja maaomandit valmisolekut investeerida, olemasolevaid kokkuleppeid. Eelnevast lähtudes, palun vallavalitsust esitada sisulised põhjendused ja möödapääsematu vajaduse eriplanee- ringu algatamiseks, arvestades asjaoluga, et kohalik planeering peab lähtuma kohalikkust huvist ja olema koos- kõlas riiklike huve väljendava planeeringuga.	Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et eriplaneeringu algatamine on põhjenda- tud avalikust huvist tulenevalt ning kooskõlas riiklike ja Euroopa Liidu energia- ja kliimapolitiika eesmärkidega, mille täitmine eeldab taastuvenergia tootmisvõimsuste olulist suurendamist. Ida-Viru maakonnaplaneering 2030+ näeb Lüganuse valla territooriumil ette tuu- leenergeetika arendamise potentsiaali, mistõttu on eriplaneeringu algatamine sobiv planeerimisinstrument nimetatud eesmärkide elluviimiseks. KSH aruandes on käsitletud ruumilise arengu põhimõt- teid, keskkonnatingimusi ning erinevaid huvisid planee- rimistasemele vastavas ulatuses. Vallavalitsus ei nõustu väitega, et valitud asukohta oleks käsitletud vältimatu ja alternatiivideta lahendusena. Eriplaneeringu ees- märk ongi hinnata erinevaid asukohavaliku võimalusi ja nende mõjusid ning teha seejärel kaalutletud otsus. Asjaolu, et riiklikud ja Euroopa Liidu strateegiad ei määra konkreetseid asukohti, ei välista eriplaneeringu algatamist, vaid vastupidi – eeldab kohaliku tasandi ruumilist analüüsi, mida eriplaneering ja KSH võimalda- vad. KSH-s esitatud maastiku-, looduskaitse- ja kesk- konnamõjude käsitletus, sh viited rohevõrgustikule ja kaitstavatele liikidele, on osa kaalutusprotsessist ning ei tähenda automaatselt eriplaneeringu algatamise põhjendamatuks.

Eelnevalt esitatu viitab selgelt strateegilise mõju hinnagu ebapiisavusele ja ei saa olla aluseks kaalutletud otsuse tegemisel Eelnevale tuginedes, KeHJS § 37 lg 4-5 järgselt soovin keskkonnamõju strateegilise hindamise programmis vajalike ja sisuliste paranduste ja täienduste tegemist arvestades eelkirjeldatud puudustega.	Oleme seisukohal, et eriplaneeringu algatamiseks Planeerimisestuse § 95 tähenduses esineb piisav avalik huvi ning KSH annab aluse edasiseks kaalutletud otsustamiseks. Esitatud väited ei anna alust järeldada, et KSH oleks strateegilise mõju hindamise seisukohalt ebapiisav või et eriplaneeringu algatamine oleks õiguslikult põhjendamatult.
Seoses eeltooduga: 1. Teen ettepaneku menetleja vastuse ülevaatamist ja tühistamist, osas mis ei arvesta minu ettepanekutega 2. Teen ettepaneku vallavalitsusele esitada uus sisuline vastus, mis: käsitleb kõiki minu ettepanekuid sisuliselt; esitab põhjendused HMS § 56 ulatuses; sisaldab faktipõhiseid andmeid. 3. Teen ettepaneku müra kumulatiivse mõju (liiklus, kaevandus, tuulikud) uuesti hindamiseks lähtudes eelnevalt monitooritud mürafoonist ja tuulikute müra modelleerimisest vastavalt reaalsetele andmetele kasutades planeeritavate tuulikute tegelike mõõtmeid ja võimsuseid (270 m / 12,3 MW). Juhul kui arendaja soovib jätta hilisemat otsustusõigust, tuleb esitada eelkirjeldatud analüüs erinevate alternatiivide kohta. 5. Teen ettepaneku KSH täiendamiseks või uue KSH läbiviimiseks selliselt, et keskkonnamõju hindamine teostatakse planeerimise ajal, mitte ehitusloa taotlemise faasis. Ainult selliselt on tagatud protsessi läbipaistvuse ja huvide tasakaalustamine.	Ettepanekuga nõustutakse osaliselt. 1. Selgitame, et kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande avaliku väljapaneku käigus (sh Teie poolt) esitatud põhjendatud seisukohad on üheks sisendiks vallavolikogu poolt planeeringulahenduse kohta langetatava kaalutlusotuse tegemisel. 2. Käesolevas tabelis on esitatud vastused Teie ettepanekutele. 3. Võimalikku müra kumulatiivse mõju temaatikat täpsustatakse KSH aruandes. 4. Selgitame, et ehitusloa taotlemise faasis viiakse läbi täpsustavad modelleerimised müra ja varjutamise mõjude osas, millega täpsustatakse kavandatavate tuulikute tööajarežiimi ja võimalikke piiranguid. Juhul, kui mingil põhjusel ehitusloa etapis selgub, et vajalik on täiendav keskkonnamõjude hindamine, siis on võimalik algatada ehitusloa taotlusele KMH.